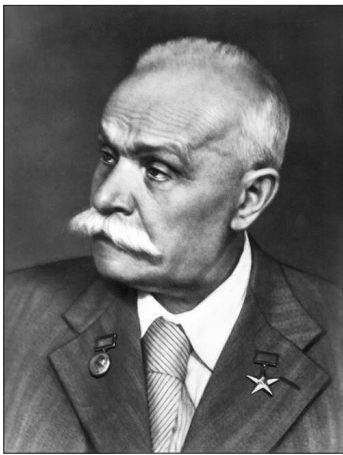

Є.О. ПАТОН

(150 років від дня народження)

Євген Оскарович Патон — видатний учений в галузі зварювання й мостобудування, інженер, педагог й організатор науки. Народився 20 лютого (4 березня) 1870 г., у родині російського консула в м. Ніцца (Франція). Вищу освіту здобув у 1894 р. у Саксонської королівської академії (м. Дрезден, Німеччина) і в 1896 р. у Петербурзькому інституті інженерів шляхів сполучення (Росія). У Петербурзі почав викладацьку діяльність й водночас став працювати в технічному відділі казенних залізниць, де займався проектуванням мостів і перекриттів. З весни 1889 р. Є.О. Патон працював у Московському інженерному училищі шляхів сполучення, в 1901 р. захистив дисертацію й був призначений професором. Євгеній Оскарович успішно

поєднував педагогічну, наукову й інженерну діяльність. Його ім'я як ученого, фахівця із проектування мостів і інших споруджень стало широко відомим.

З 1905 р. Є.О. Патон почав працювати у Київському політехнічному інституті, де очолив кафедру мостів, був обраний деканом інженерно-будівельного факультету. Він удосконалював навчальні програми, створив лабораторії, інженерний музей, продовжував наукову роботу, видав посібники і підручники, такі як «Залізні мости» і «Дерев'яні мости». Близько 35 років наукової, інженерної й педагогічної діяльності Є.О. Патон присвятив мостобудуванню, опублікував понад 160 наукових праць, створив проекти 35 мостів, серед яких Мухранський міст через р. Кура в Тбілісі, міст ім. Євгенії Бош через р. Дніпро в Києві, міст над Петровською алеєю в Києві, розбірні мости. Багато його учнів стали відомими вченими й інженерами, керівниками промисловості. Є.О. Патон вважається засновником школи мостобудування в Україні.

В 1929 р. Є.О. Патон був обраний академіком Всеукраїнської академії наук (ВУАН). Відтоді починається новий період його діяльності — в галузі зварювання металів. Він організує в системі ВУАН Електрозварювальну лабораторію й Електрозварювальний комітет. Є.О. Патон почав розробляти наукові основи зварювання й зайнявся його впровадженням у промисловість. Учений вперше у світі запропону-

вав комплексну програму розвитку зварювання, яка передбачала створення окремої організаційної структури, до складу якої входять науково-дослідницькі підрозділи, конструкторське бюро, майстерні, експериментально виробничі підрозділи. 2 лютого 1933 р. Президія ВУАН ухвалила постанову про створення Інституту електрозварювання (ІЕЗ), 2 січня 1934 р. було прийнято відповідне рішення Ради народних комісарів УРСР. В Україні було створено перший у світі спеціалізований центр з проведення наукових та інженерних робіт в галузі зварювання. До серпня 1953 р. беззмінним директором ІЕЗ був Є.О. Патон. З ініціативи вченого, що приділяв величезну увагу підготовці кадрів, у 1935 р. у Київському політехнічному інституті було організовано зварювальний факультет, яким він керував до 1939 р.

Теоретичні й експериментальні дослідження дефектів у зварних швах, міцності зварних з'єднань, напруг і деформацій, виконані Є.О. Патonom і його учнями, дозволили створити міцну наукову базу для проектування зварних металоконструкцій. Результати дослідження процесів у зварювальній ванні та інші роботи лягли в основу нового наукового напрямку — металургії зварювальних процесів. Видатним досягненням є створення автоматичного зварювання під флюсом, впровадження якого значно підвищувало продуктивність виробництва металоконструкцій. У 1940 р. Є.О. Патон написав монографію — «Швидкісне автоматичне зварювання під шаром флюсу».

В 1941—1942 рр. під керівництвом Е.О. Патона вперше у світі було створено автоматичне зварювання броні, організовано потокове виробництво танків усіх типів, авіабомб, реактивних снарядів, а також багатьох інших видів озброєння й боєприпасів.

В 1944 р. ІЕЗ повернувся з евакуації до Києва і зайнявся проблемами відновлення й розвитку народного господарства країни. Створювались нові індустріальні способи зварювання труб, магістральних трубопроводів, негабаритних резервуарів, домен, вагонів, газгольдерів, суден, різних машин та ін. Вперше у світі було винайдено електрошлакове зварювання й закладено основи спеціальної електрометалургії високоякісних металів.

Фундаментальні дослідження стали основою розвитку нових наукових напрямів, проривних інноваційних технологій у багатьох галузях виробництва. За участі Є.О. Патона й під його керівництвом було видано капітальні праці з різних аспектів зварювальної науки і техніки. Є.О. Патон був організатором і редактором журналу «Автоматичне зварювання», організатором багатьох наукових і науково-технічних конференцій. Євген Оскарович брав активну участь у громадському житті країни. У 1935 р. його обрано депутатом Київської міської ради депутатів трудящих, а в 1946 і 1950 рр. — депутатом Верховної Ради СРСР. За видатну наукову, педагогічну та громадську діяльність Є.О. Патон був удостоєний звання Заслуженого діяча науки і техніки, нагороджений орденами і медалями. У 1935 р. його обрано членом Президії Академії наук УРСР, а пізніше — головою Бюро Відділення технічних наук. Його двічі обирали віце-президентом АН УРСР. На цих постах він зробив великий особистий внесок у зміцнення зв'язків інститутів АН УРСР з виробництвом, в розширення не тільки фундаментальних, а й прикладних досліджень, що мали важливе значення для вирішення актуальних проблем становлення і розвитку народного господарства. Євгеній Оскарович помер 12 серпня 1953 р., похований у Києві.

Внесок Є.О. Патона у науково-технічний прогрес, озброєння, підготовку інженерних кадрів відзначено Сталінською премією першого ступеня (1941), присвоєнням звання Героя Соціалістичної Праці (1943) і Заслуженого діяча науки Української РСР, нагородженням орденами Російської імперії та орденами і медалями СРСР. Ім'ям Є.О. Патона було названо ІЕЗ НАН України, автодорожній міст через р. Дніпро в м. Києві, Дніпропетровський технікум зварювання й електроніки, а також Тбіліський завод електрозварювального устаткування, океанський лайнер Чорноморського пароплавства. У м. Києві відкрито пам'ятник Є.О. Патону, меморіальні дошки у Києві та містах України і Росії. В 1964 р. АН УРСР і Міжнародним інститутом зварювання засновано Премію ім. Є.О. Патона.

*О.М. КОРНІЄНКО,
кандидат технічних наук,
доктор історичних наук,
провідний науковий співробітник,
Інститут електрозварювання
ім. Є.О. Патона НАН України*